

הקשר בין פרשת מסעי לימי בין המצרים בחודש "מנחם אב" עלינו לנחם את אבינו שבשמים שבוכה על החורבן: "מה לו לאב שהגלה את בניו"

אולם ברוח הימים הללו של ימי בין המצרים, שאנו מתאבלים יחד עם הקב"ה על חורבן בית המקדש, הנה מה טוב ומה נעים להעלות על שלחן מלכים רעיון נכבד, לבאר הטעם שאנו מכנים את שם החודש "מנחם אב", שיש בזה חיזוק נפלא לרבבות אלפי ישראל לומדי תורה בכל קצוות תבל, תלמידי חכמים היושבים באהלה של תורה, ובעלי בתים הקובעים עתים לתורה, שהם מנחמים בכך את הקב"ה אבינו שבשמים, שמשתוקק ומתגעגע לזמן שבית המקדש היה קיים כשהשרה את שכינתו בין שני הכרובים בקודש הקדשים.

ארבע אמות של הלכה בבחינת בית המקדש

פתח דברינו יאיר במה ששנינו בגמרא (ברכות ח.נ): "מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד". ונראה לבאר הענין בזה על פי מה שדרשו במדרש (איכה רבתי הקדמה אות ב) מה שכתוב בדברי הנביא על סיבת החורבן (ישעיה ה-כד): "כי מאסו את תורת ה' צבאות, זו תורה שבכתב, ואת אמרות קדוש ישראל ניאצו, זו תורה שבעל פה, וכיון שהשליכו דברי תורה לארץ, התחיל ירמיה מקונן עליהם איכה". מבואר מזה כי חורבן הבית היה משום שלא עסקו בתורה.

אמנם כדי להבין הקשר הפנימי בין עסק התורה לקיום של בית המקדש, נקדים יסוד גדול שגילו לנו חכמינו ז"ל על מה שצוה הקב"ה לבנות לו בית המקדש להשראת שכינתו, כמו שכתוב (שמות כה-ח): "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". כי הקב"ה אוהב כל כך את התורה עד שאינו יכול לפרוש ממנה, כמבואר במדרש פרשת תרומה (שמו"ר לג-א):

"משל למלך שהיה לו בת יחידה, בא אחד מן המלכים ונטלה, ביקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו. אמר לו [המלך], בתי שנתתי לך יחידית היא, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטלה איני יכול לפי שהיא אשתך, אלא זו טובה עשה לי, שכל מקום שאתה הולך קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם, שאיני יכול להניח את בתי. כך אמר

העליון ללכת בדרכו להיות "אוהב שלום ורודף שלום", ועל ידי זה נזכה לתקן מה שפגמו בשנתא חנם שגרמה לחורבן בית המקדש בחודש זה.

חודש אב נקרא "מנחם אב"

כדרכה של תורה שנדרשת בשבעים פנים, רחש לבי דבר טוב לבאר הטעם שסיבב הקב"ה פטירתו של אהרן בחודש אב שאנו מתאבלים בו על חורבן בית המקדש, על פי מה שנקדים להתבונן למה חודש זה נקרא בפי כל ישראל "מנחם אב", וכך נהגו רוב גדולי ישראל האחרונים בתשובות שכתבו בחודש זה, להגדיר את החודש בתואר "מנחם אב". וכן נהגו ברוב תפוצות ישראל להזכיר בברכת החודש בשבת שלפני ראש חודש את שם החודש "מנחם אב".

בדרך הפשט נראה לפרש הכוונה בזה, כי בחודש הזה ובפרט בתשעה באב אנו מתאבלים על החורבן הנורא של שני בתי מקדשנו, וכבר התנבא הנביא על הצום הזה של תשעה באב, שעתיד הקב"ה להופכו לששון ולשמחה בגאולה העתידה, כמו שכתוב (זכריה ח-יט):

"כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו", ופירש רש"י: "צום הרביעי, צום של תמוז שהוא רביעי לחדשים. צום החמישי, של אב. וצום השביעי, שלשה בתשרי שבו נהרג גדליה. וצום העשירי, של טבת".

לכן אנו מכנים את החודש הזה "מנחם אב", כדי להתפלל בכך לאבינו שבשמים שהוא המנחם הגדול של חודש אב (תהלים קב-יז): "אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד". הגיע הזמן "מנחם אב" - לנחם את חודש אב בגאולה העתידה ובבנין בית המקדש השלישי. וזהו גם כן הטעם שמייד אחר תשעה באב בשבת פרשת ואתחנן, אנו מפטירין בדברי הנביא (ישעיה מ-א): "נחמו נחמו עמי יאמר אליכם".

לקראת שבת קודש הבאה עלינו לטובה שנכנסנו בה בחודש אב, דבר בעתו מה טוב להתבונן בפרשתנו פרשת מסעי שמספר הכתוב מפטירתו של אהרן הכהן בראש חודש אב (במדבר לג-ח): "ויעל אהרן הכהן אל הור ההר על פי ה', וימת שם בשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים בחודש החמישי באחד לחודש". שנינו על כך בגמרא (ראש השנה ב:) כי "בחודש החמישי" הוא חודש אב שהוא חמישי לניסן. וכן מבואר בשלחן ערוך (או"ח סימן תקפ סעיף ב) בסדר הימים שאירעו בהם צרות לאבותינו: "באחד באב מת אהרן".

מה נפלאים הם דברות קדשו של ה"שפת אמת" בפרשתנו (שנת ה'תש"ד כתיב) שראוי לפרסם בכל תפוצות ישראל, שמבאר הטעם שסיבב הקב"ה מסבב כל הסיבות, שאהרן הכהן נפטר דוקא בראש חודש אב, כי בחודש אב נחרב בית המקדש השני בגלל שנאת חנם, כמבואר בגמרא (יומא ט:):

"מקדש ראשון מפני מה חרב, מפני שלשה דברים שהיו בו, עבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים... אבל מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ומצוות וגמילות חסדים מפני מה חרב, מפני שהיתה בו שנאת חנם, ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות עבודה זרה גלוי עריות ושפיכות דמים".

והנה מקרא מלא דיבר הכתוב בפרשת חוקת (במדבר כ-ט): "ויראו כל העדה כי גוע אהרן ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל". ופירש רש"י: "כל בית ישראל, האנשים והנשים, לפי שהיה אהרן רודף שלום ומטיל אהבה בין בעלי מריבה ובין איש לאשתו". וכן שנינו במשנה (אבות פ"א מ"ב): "הלל אומר, הוי מתלמידי של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרן לתורה".

זאת ועוד ידוע מה ששנינו בגמרא (ברכות ז:): "גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן". הרי שיש בכוחם של צדיקים להגן על ישראל גם אחרי פטירתם. לפי זה אומר ה"שפת אמת", כי מטעם זה סיבב הקב"ה שאהרן הכהן נסתלק מן העולם הזה דוקא בראש חודש אב, כדי שישפיע לנו מעולם

**מנהג ישראל תורה לכנות את חודש אב "מנחם אב",
שינחם הקב"ה את חודש אב בבנין בית המקדש השלישי**

**בבית המקדש היה יחוד נפלא של קוב"ה אורייתא וישראל,
כי הקב"ה השפיע מבין שני הכרובים תורה לישראל**

**טורי זהב: שורש החורבן הוא משום שלא המיתו עצמם ישראל
לעסוק בתורה בעמל ויגיעה בדרך פלפול**

**חכמינו ז"ל תיקנו לברך: "לעסוק בדברי תורה",
ללמדנו שצריך לעמול בתורה כאדם שעוסק במשא ומתן**

לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד" - "הלכה" דייקא, שהיא תורה שבעל פה, על פי מה שנקדים להתבונן בדברות קדשו של הפוסק הגדול ה"טורי זהב" בפירושו על שלחן ערוך (אור"ח סימן מז ס"ק א), שראוי לכל אחד מישראל לשנן את דבריו הקדושים, בפרט בימים אלו שאנו מתאבלים על חורבן בית המקדש, שעיקר החורבן היה משום שלא עסקו בתורה בעמל ויגיעה בדרך פלפול כי אם בנחת בלי טורח, ולתועלת הענין הנה הם דבריו הקדושים בהרחבה.

שנינו בגמרא (ב"מ פה. נדרים פא.): "אמר רב יהודה אמר רב, מאי דכתיב (ירמיה ט-יא) מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דיבר פי ה' אליו ויגידה על מה אבדה הארץ, דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירושוהו, עד שפירשו הקב"ה בעצמו, דכתיב (שם יב) ויאמר ה' על עזבם את תורת אלו אשר נתתי לפנייהם ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה, היינו לא שמעו בקולה היינו לא הלכו בה, אמר רב יהודה אמר רב, שלא ברכו בתורה תחילה".

וכבר תמחו המפרשים איך יעלה על הדעת, שכלל ישראל גלו מארצם רק בגלל שלא ברכו בתורה תחילה, הלא כל המקראות מלאים מדברי הנביאים שבאו בשם ה' להוכיח את ישראל על עבירות חמורות, ומה לנו יותר ממה ששנינו בפירוש בגמרא הנ"ל: "מקדש ראשון מפני מה חרב, מפני ג' דברים שהיו בו, עבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים", הנה כי כן איך אומר רב שגלו מארצם משום שלא ברכו בתורה תחילה.

ומבאר ה"טורי זהב" שגם החכמים והנביאים ידעו שגלו ישראל מארצם משום שחטאו בעבירות החמורות, אלא השאלה היתה מדוע לא הגינה עליהם התורה שלא יחטאו ולא יענשו, כמו ששנינו בגמרא (סוטה כא.): "תורה בעינא דעסיק בה מגנא ומצלא". פירוש, התורה בשעה שעוסקים בה, מגינה מן העונש ומצילה מן החטא, ובהכרח שהתורה נסתלקה ונשתכחה מהם ולכן לא יכלה להגן עליהם, ועל זה תמחו ושאלו: "על מה אבדה

לכן כאשר מאסו ישראל בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה, ולא קיבלו את השפעה הגדול של השגות התורה שהשפיע להם הקב"ה מבית המקדש, גרמו בכך שנסתלקה השכינה מבית המקדש, וכתוצאה מכך יכלו האויבים לשלוט בבית המקדש ולהחריבו, ועל ידי זה נתפרדה החבילה של החוט המשולש קוב"ה אורייתא וישראל שהיה בבית המקדש.

מזה נשכיל להבין שהתיקון על חורבן בית המקדש הוא לקבוע ד' אמות של הלכה לעסוק שם בתורה, כדי שישירה שם הקב"ה את שכינתו, כמו ששנינו במשנה (אבות פ"ג מ"ו):

"עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שרויה ביניהם, שנאמר (תהלים פב-א) אלקים נצב בעדת אל. ומנין אפילו חמשה, שנאמר (עמוס ט-ו) ואגודתו על ארץ יסדה. ומנין אפילו שלשה, שנאמר (תהלים פב-א) בקרב אלקים ישפוט. ומנין אפילו שנים, שנאמר (מלאכי ג-טז) אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע וגו'. ומנין אפילו אחד, שנאמר (שמות כ-כא) בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך".

והנה הטעם שהקב"ה משרה שכינתו בין לומדי תורה, הוא כדי לסייע להם שיזכו להשיג השגות של תורה לאמיתה, ובפרט כשיושבים הסנהדרין בדיון, מסייע להם הקב"ה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. וזהו ביאור הגמרא: "מיום שחרב בית המקדש", ונתפרדה החבילה של קוב"ה אורייתא וישראל, "אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד", שהקב"ה משרה שם את שכינתו כדי ללמד תורה ללומדי התורה, ועל ידי זה נעשה שוב היחוד הנפלא של החוט המשולש קוב"ה אורייתא וישראל.

חורבן הבית על שלא עמלו בתורה בדרך עיון

הבה נמשיך במסע הקודש לבאר מה שדקדקו חכמינו ז"ל לומר: "מיום שחרב בית המקדש, אין

הקב"ה לישראל, נתתי לכם את התורה, לפרוש הימנה איני יכול, לומר לכם אל תטלוה איני יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים, בית אחד עשו לי שאדור בתוכו, שנאמר ועשו לי מקדש".

הביאור בזה, שצוה הקב"ה לבנות לו בית המקדש, כדי שישירה את שכינתו בקודש הקדשים בין שני הכרובים אשר על ארון העדות, ששני הלוחות הכלולים את כל התורה כולה היו מונחים שם, ומשם יצאו מפי הקב"ה כל דיבורי התורה למשה רבינו, כמו שכתוב בפרשת תרומה (שם כא):

"ונתת את הכפורת על הארון מלמעלה, ואל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך, ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת מבין שני הכרובים אשר על ארון העדות את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל". ופירש רש"י: "משה היה נכנס למשכן, וכיון שבא בתוך הפתח קול יורד מן השמים לבין הכרובים, ומשם יוצא ונשמע למשה באהל מועד".

וכן גם אחרי פטירתו של משה רבינו, בבנין בית המקדש הראשון והשני יצאה תורה משם, כמו שדרשו בגמרא (תענית טז.): "מאי הר המוריה... הר שיצא ממנו הוראה לישראל". ופירש רש"י: "הוראה, תורה לישראל, (מייכה ד-ב) כי מציון תצא תורה, (דברים לג-י) יורו משפטיך ליעקב". ובתוספות (שם ד"ה הר) הוסיפו: "והוא לשכת הגזית". וכוונתם על הסנהדרין שישבו בלשכת הגזית שמהם יצאה תורה לכל העולם, כמו שכתוב בפרשת שופטים (דברים יז-ח):

"כי יפלא ממך דבר למשפט... וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך בו, ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם, ודרשת והגידו לך את דבר המשפט, ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך... על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה, לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל".

בבית המקדש היה היחוד הנפלא של קוב"ה אורייתא וישראל

כאשר נתבונן נראה שדבר זה מתאים להפליא למה שמבואר בזוהר הקדוש (פרשת אחריעג.): "ג' דרגין אינון מתקשרן דא בדא, קודשא בריך הוא אורייתא וישראל". פירוש, ג' מדרגות מתקשרות זו בזו, הקב"ה והתורה וישראל, כי הקב"ה דבוק עם התורה והוא מלמדה לישראל. ולפי המבואר צוה הקב"ה לישראל לבנות לו בית המקדש, כדי שיתקשרו שם החוט המשולש קוב"ה אורייתא וישראל, כי הקב"ה השרה את שכינתו בין שני הכרובים שעל הארון כדי להתקשר עם התורה, ומשם הוא משפיע תורה ללמדה לישראל, ועל ידי זה נעשה היחוד הגדול של קוב"ה אורייתא וישראל.

הסנה הוא מלא קוצים. לפי האמור יש להוסיף כי מה שנתגלה הקב"ה למשה: "בלבת אש", הוא כדי לרמוז שצריך לעסוק בתורה שנמשלה לאש, כמו שכתוב (ירמיה כג-כט): "הלא כה דברי כאש נאום ה'", ומה שנתגלה "בלבת אש" הוא כדי לרמוז לב"ת נוטריקון לעסוק ב'דברי תורה, שצריך לעסוק בתורה דוקא בעמל ויגיעה בדרך פלפול.

"כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו"

בדרך זו במסילה נעלה לבאר הטעם שסיבב הקב"ה את פטירתו של אהרן הכהן בחודש אב, על פי יסוד גדול במשנתו הטהורה של הגה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע, שחזר על זה כמה פעמים ב"פרי צדיק" (חנוכה אותיות א-ג, פרשת בהעלותך אות ב), כי משה רבינו קיבל את התורה מפי הקב"ה עצמו, לכן כל מה שקיבל הוא בבחינת תורה שבכתב.

אולם אהרן שלא שמע מפי הקב"ה בעצמו, כי אם ממשה שלימד את התורה תחילה לאהרן, כמבואר בגמרא (עירובין נד:): "כי צד סדר משנה, משה למד מפי הגבורה, נכנס אהרן ושנה לו משה פירוק... נכנסו בניו ושנה להן משה פירוק... נכנסו זקנים ושנה להן משה פירוק, נסתלקו זקנים, נכנסו כל העם ושנה להן משה פירוק". נמצא כי אהרן היה הראשון שקיבל בעל פה את התורה מפי משה רבינו.

וזהו שאמר הקב"ה למשה על אהרן (שמות ד-טז): "והיה הוא יהיה לך לפה", בבחינת תורה שבעל פה". וכן מצינו בדברי הנביא שדיבר הקב"ה בשבחו של אהרן הכהן (מלאכי ב-ו): "תורת אמת היתה בפיהו" - "בפיהו" דייקא, בבחינת תורה שבעל פה, "ועולה לא נמצא בשפתיו, בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון, כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו" - "מפיהו" דייקא, שניתן לו כח מן השמים להשפיע תורה שבעל פה לישראל, "כי מלאך ה' צבאות הוא".

מעתה יאירו עינינו להבין מה שסיבב הקב"ה פטירתו של אהרן בראש חודש אב, זאת ועוד, שהזכיר הכתוב פטירתו של אהרן בחודש אב בפרשתנו פרשת מסעי שנופלת תמיד בחודש אב, ולא בפרשת חוקת שמסופר שם על פטירתו של אהרן, כדי ללמדנו שאנו חייבים ללכת בדרכו של אהרן לעסוק בתורה שבעל פה שהיא בדרך עמל ויגיעה, ומאחר שגדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם, לכן משפיע לנו אהרן ביום פטירתו תורה שבעל פה בבחינת "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא", כדי שנזכה לעמול בתורה ולתקן בכך את החורבן שבא על שלא עמלנו בתורה כראוי.

טור: אנו מזכירים את הקב"ה בתואר אבינו בברכת "השיבנו אבינו לתורתך", כי האב חייב ללמד את בנו תורה

הקב"ה בוכה: "מה לו לאב שהגלה את בניו", כי הוא משתוקק ללמד את בניו תורה כמו שהיה בבית המקדש

"מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד", שעוסקים שם בתורה שבעל פה

חודש אב נקרא "מנחם אב", כי בו מנחמים את אבינו שבשמים בד' אמות של הלכה שאדם עוסק שם בתורה

בתורה תחילה", כי נוסח הברכה שתיקנו בברכת התורה הוא: "וציונו לעסוק בדברי תורה", והטעם שתיקנו לומר "לעסוק" ולא "ללמוד", הוא כדי ללמדנו שעיקר מצות לימוד התורה הוא דוקא בעמל ויגיעה, ועל זה מורה מילת "לעסוק" שהיא מלשון "עסק", ללמדנו שנעסוק בתורה דרך פלפול ויגיעה כאדם שעוסק במשא ומתן.

וזהו שאמר רב: "שלא ברכו בתורה תחלה", כלומר שלא נתנו לב לברך ברכת התורה בכוונה הראויה באמרם: "לעסוק בדברי תורה", שצריך ללמוד דוקא בדרך עמל ויגיעה, אלא למדו רק מה שנוח להם בלי שום עמל וטורח, ולכן לא נתקיימה התורה בידם ולא יכלה להגן עליהם, אלו תוכן דבריו הקדושים.

ויש להעיר, כי דברי ה"טורי זהב" שבעת החורבן זלזלו בעמל התורה שבעל פה, אינם סותרים כלל מה שדרשו במדרש הנ"ל: "כי מאסו את תורת ה' צבאות, זו תורה שבכתב, ואת אמרות קדוש ישראל ניאצו, זו תורה שבעל פה", שהרי ידוע כי התורה שבעל פה היא פירוש לתורה שבכתב, ואם מזלזלים בעסק תורה שבעל פה הרי זה פגיעה גדולה גם בתורה שבכתב.

נמצינו למדים מדברי ה"טורי זהב" דברים ברורים, כי מאחר ששורש החורבן היה שלא עמלו בתורה בדרך פלפול ויגיעה, לכן עיקר התיקון לצאת מהגלות המר, הוא רק בזכות עסק התורה בדרך פלפול ויגיעה, שעל כך אנו מברכים "לעסוק בדברי תורה". לפי זה מבואר היטב מה עמקו מחשבות חכמינו ז"ל שדקדקו לומר: "מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד", ללמדנו שצריך לעסוק בתורה שבעל פה ללבן את ההלכות בדרך פלפול ויגיעה.

ויש לומר בזה פרפרת נאה במה שנתגלה הקב"ה למשה בגלות מצרים (שמות ג-ג): "בלבת אש מתוך הסנה". ופירש רש"י: "מתוך הסנה ולא אילן אחר, משום עמו אנכי בצרה". פירוש, כי

הארץ", כלומר מדוע באמת לא נתקיימה התורה בידם ועל ידי זה גלו מן הארץ.

על כך אומר רב: "דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירשוהו, עד שפירשו הקב"ה בעצמו, דכתיב ויאמר ה' על עזבם את תורת אשר נתתי לפניהם ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה". וצריך ביאור כפל הלשון: "ולא שמעו בקולי, ולא הלכו בה". ומבאר ה"טורי זהב" הכוונה בזה על פי מה ששינו בגמרא (ברכות סג:): "מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר (במדבר יט-יד) זאת התורה אדם כי ימות באהל". והפירוש בזה הוא שצריך להמית עצמו ללמוד את התורה דוקא בעמל ויגיעה בדרך פלפול.

והנה מצינו כי לשון "הליכה" בתורה מתייחס לעמל התורה, כמו שפירש רש"י (ויקרא כו-א): "אם בחוקתי תלכו, שתהיו עמלים בתורה". הנה כי כן זהו שביאר הקב"ה הטעם שאבדה הארץ: "ולא שמעו בקולי", שלא שמעו בקול ה' וחטאו בג' עבירות חמורות, ומפרש הטעם שלא נתקיימה התורה בידם שתוכל להגן עליהם, "ולא הלכו בה", שלא נתייגעו בתורה אלא עסקו בה בדרך תענוג והנאה, לכן לא נתקיימה בידם, כי אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה ללמוד בעמל ויגיעה. והנה מעט מדברי ה"טורי זהב" בלשון קדשו:

"לפי שלא הלכו בה, שהתורה אינה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, דהיינו שעוסק בלפול ומשא ומתן של תורה, כמו שכתוב על בחוקתי תלכו, על מנת שתהיו עמלים בתורה, מה שאין כן באותם שלומדים דברי תורה מתוך עונג ואינם יגיעים בה אין התורה מתקיימת אצלם, על כן אמר ולא הלכו בה, רצונו לומר שלא עסקו בהלכות התורה דרך משא ומתן של פלפול המתייחס להליכה".

"לעסוק בדברי תורה" בדרך עמל ויגיעה כעסק

על פי האמור ממשיך ה"טורי זהב" לבאר החידה הסתומה בביאורו של רב: "שלא ברכו

"השיבנו אבינו לתורתך" כאב שחייב ללמד בנו תורה

הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, לבאר בזה מה שאנו מכנים את שם החודש "מנחם אב", על פי מה שביאר רבינו יעקב "בעל הטורים" ב"טור" (או"ח סימן קטו) הטעם שקראו חכמינו ז"ל בתפלת שמונה עשרה את הקב"ה בתואר "אבינו" בברכת: "השיבנו אבינו לתורתך", כי היות שהקב"ה הוא "אבינו" מן הראוי שילמד אותנו תורה, כאב המחויב ללמד את בנו תורה, כמו ששינו בגמרא (קידושין כט). שהאב חייב ללמד את בנו תורה, ומפרש בגמרא (שם כט): הטעם מהכתוב (דברים יא-ט): "ולמדתם אותם את בניכם".

ויש להוסיף תבלין לפי המבואר בירושלמי (ר"ה ז'): "בנוהג שבעולם מלך בשר ודם גוזר גזירה, רצה מקיימה, רצה אחרים מקיימים אותה, אבל הקב"ה אינו כן אלא גוזר גזירה ומקיימה תחילה, מאי טעמא (ויקרא כב-ט) ושמו את משמרתני אני ה', אני הוא ששמרתי מצוותיה של תורה תחילה". הנה כי כן מאחר שהקב"ה מקיים את התורה הרי הוא צריך ללמד את בניו תורה.

יומתק לצרף מה שביאר ה"טורי זהב" (או"ח סימן מז ס"ק ה) הטעם שתיקנו לברך בברכת התורה: "ברוך אתה ה' נותן התורה" - "נותן" בלשון הווה ולא "נתן" בלשון עבר: "אלא הכוונה, שהוא יתברך נותן לנו תמיד בכל יום תורתו, והיינו שאנו עוסקים בה וממציא לנו הוא יתברך בה טעמים חדשים". ולפי המבואר הקב"ה מקיים בכך המצוה ללמד את בניו תורה.

ומה נפלא להבין בזה מאמר נורא בתנא דבי אליהו רבה (פרק יח) לפרש מקרא שכתוב (איכה ב-ט): "שפכי כמים לבך נוכח פני ה', מכאן אמרו כל תלמיד חכם שיושב וקורא ושונה ועוסק בתורה, הקב"ה יושב כנגדו וקורא ושונה עמו". ולפי המבואר הכוונה בזה על ד' אמות של הלכה, שהקב"ה יושב עם העוסק בתורה כדי ללמדו תורה.

מעתה יאירו עינינו וישמח לבנו להבין מה שאנו מכנים את שם חודש אב "מנחם אב", לרמז בכך שהחובה מוטלת עלינו בחודש זה שחרבו בו שני בתי מקדשות, לנחם את הקב"ה שהוא אבינו

אב הרחמן, שכל חפצו וישעו הוא לקיים גם בגלות את המצוה המוטלת על האב ללמד את בניו תורה, כמו שעשה בזמן שבית המקדש היה קיים.

וניחום זה אנו מנחמים את הקב"ה רק על ידי שנקבע לו בעולמו דירה בד' אמות של הלכה, שאנו עוסקים שם בתורה בעמל ויגיעה, כי הקב"ה משרה שם את שכינתו גם בגלות, וממשיך ללמד אותנו השגות חדשות בתורה בבחינת "נותן התורה", ועל ידי זה נעשה שם שוב היחוד הנפלא של החוט המשולש קוב"ה אורייתא וישראל, כמו שהיה בזמן שבית המקדש היה קיים.

על פי האמור נשכיל להבין מה ששינו בגמרא (ברכות ג.) שאליהו הנביא גילה לרבי יוסי: "בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, ועונין יהא שמייה הגדול [יהא שמייה רבא בלשון הקודש] מבורך, הקב"ה מנענע ראשו ואומר, אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך, מה לו לאב שהגלה את בניו, ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם". בכך מדגיש הקב"ה כביכול את השתוקקותו הגדולה, למלא את תפקידו בבחינת "אב" לישראל שהם "בניו", ללמדם תורה כמו שהיה בזמן שבית המקדש היה קיים.

ולפי המבואר אנו ממלאים כביכול את תשוקתו של הקב"ה על ידי שאנו עוסקים בתורה בד' אמות של הלכה, ששם הקב"ה יושב עמנו ומלמד אותנו תורה בבחינת "נותן התורה". ובזכות זה נזכה לבנין בית המקדש השלישי, ששם שוב ישיפע לנו הקב"ה מתורתו גילויים חדשים אשר לא שזפתן אדם, כמו שאמר הקב"ה (ישעיה נא-ד): "כי תורה מאתי תצא". ודרשו במדרש (ויק"ר יג-ג): "אמר הקב"ה תורה חדשה מאתי תצא".

"מנחם אב" בבחינת א'לף ב'ינה

דבר בעתו מה טוב לאוהבי תורת הרמז, להוסיף תבלין לבאר מה שנקרא שם החודש בתואר "מנחם אב", על פי מה שדרשו בגמרא (שבת קד.) האותיות של האל"ף ב"ית: "אל"ף ב"ית, א'לף ב'ינה [רש"י: "למוד תורה"], גימ"ל דל"ת, גימול ד'לים, ה"ז זה שמו של הקב"ה". ונראה לבאר הענין בזה על פי מה ששינו בזהוה הקדוש (פרשת

יתרו פה.) שתי דעות מהיכן יצאה התורה, לפי דעה אחת התורה יצאה מחכמה העליונה: "אורייתא מחכמה דלעילא נפקת", ולפי דעה אחת התורה יצאה מבינה: "אורייתא מבינה נפקת".

ומסיק הזוהר כי אלו ואלו דברי אלקים חיים, שורש התורה הוא אכן מחכמה שיצאה משם, ואחר כך נמסרה לבינה ומשם ירדה לעולם, וזהו רמז הפסוק (משלי א-ה): "שמע בני מוסר אביך", היא התורה שיצאה מחכמה שנקרא אבא, "ואל תטוש תורת אמך", היא התורה שיצאה אחר כך מבינה שנקראת אמא.

והנה מצינו ביאור נשגב על כך בדברות קדשו של בעל ה"תניא" ב"אגרת הקודש" (פרק כט), כי חכמה היא תורה שבכתב שיצאה מחכמתו של הקב"ה, ובינה היא תורה שבעל פה שבה מתבארים כל פרטי ההלכות, על ידי הבנת דבר מתוך דבר ב"ג מדות שהתורה נדרשת בהן. וכן כתב ב"פרי צדיק" (פרשת במדבר אות ו): "שתורה שבכתב שרשה מבחינת חכמה, ותורה שבעל פה מבחינת בינה שמבין דבר מתוך דבר".

לפי זה יומתק לפרש מה שדרשו: "אל"ף ב"ית, א'לף ב'ינה", שצריך לעמול בתורה שבעל פה שיצאה מבינה בבחינת מבין דבר מתוך דבר, על ידי שנקבע לו להקב"ה בעולמו ד' אמות של הלכה בלבד, כי בזכות זה "גימ"ל דל"ת, גימול ד'לים, ה"ז זה שמו של הקב"ה". פירוש, שהקב"ה גומל דלים עם העוסקים בתורה, להשיפע להם השגות חדשות בתורה. ויש לומר כי מטעם זה רמזו הקב"ה באותיות ה"ו, כי אות ה' היא רמז על תורה שבכתב שיש בה חמשה חומשי תורה, ואות ו' היא רמז על תורה שבעל פה הכלולה מששה סדרי משנה.

מעתה יאירו עינינו וישמח לבנו להבין מנהג ישראל תורה, לכנות את שם החודש שחרבו בו שני בתי מקדשות בתואר "מנחם אב", כי אנו מנחמים בכך את הקב"ה לעסוק בתורה שבעל פה בבחינת א"ב שהוא נוטריקון א'לף ב'ינה, ועל ידי זה אנו קובעים להקב"ה בעולמו ד' אמות של הלכה, שבזכות זה נזכה לבנין בית המקדש השלישי, שישרה שם הקב"ה את שכינתו ללמדנו תורה חדשה שתצא ממנו יתברך במהרה בימינו אמן.

תודתנו וברכתנו נתונות לאלו שנדבו את הוצאת הגליון לזיכוי אחינו בני ישראל

משפחת מהדב הי"ו - לעילוי נשמת אמם החשובה מרת לאה בת זירגני ע"ה

להורדת המאמרים shvilei.com
לקבלת המאמרים באימיל: mamarim@shvileipinchas.com